

AİLE İLİŞKİLERİNİN SOSYAL MEDYAYLA BİRLİKTE ÇÖKÜŞÜ

Vusala GÜLEÇ
İstanbul Aydın Üniversitesi
vusalagulec91@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8911-7365>

ÖZ

Günümüzde iletişim araçları hızlı bir şekilde gelişmektedir. Bu gelişme bireylerin internet araçlarını daha çok kullanmasına sebep olmaktadır. Bunlardan en önemlisi de sosyal medyadır. Son yıllarda hızla çoğalan sosyal medya kullanımı, günümüzde insanların rutinleri arasında bulunan ve kullanan insan sayısının devamlı bir artış gösterdiği bir araçlar bütünü durumuna gelmiştir. Sosyal medya; kişilerin kendilerini ifade ettikleri ve başka kullanıcılarla bağlantıda olduğu yeni bir sanal medyadır. Yeni iletişim araçlarının gelişim göstermesi ve bunlara olan ilginin çoğalması ile birlikte sosyal medya kullanımı her geçen gün daha da artmaktadır ve bireyler arası iletişim kopukluklarına sebep olmaktadır. Akıllı telefon kullanımı günümüzde çoğaldıkça sosyal medyaya erişim o kadar kolay duruma gelmiştir. Sosyal medyada geçirilen zaman arttıkça aile ilişkilerinde o oranda azalma görülmektedir. Sosyal medyanın yoğun olarak kullanılması sadece aile ilişkileri değil ailede yaşanacak başka sorunlara da sebep olmaktadır. Bu çalışmada sosyal medyanın aile ilişkilerinde ne derece etkili olduğu incelenmektedir. Boş zaman aktivitesi olarak ortaya çıkan sosyal medyanın kullanımı aile ilişkilerini ne oranda etkilediği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya, aile ilişkileri, bireyler, boş zaman, iletişim

FAMILY RELATIONS, SOCIAL MEDIA, ALONG WITH THE COLLAPSE

ABSTRACT

Today's communication tools are evolving quickly. This development leads to more use of Internet tools for individuals. Most important among them is social media. In recent years, the rapidly growing use of social media, nowadays, has been constantly increasing the number of people that use People's routines in a whole set of tools that has become. Social media; people expressing themselves and other users in connection with a new virtual media. The development of new communication tools to show interest in them, and with the proliferation of social media is increasing with every passing day the use of communication between individuals and cause discontinuities. As social media proliferate in today's smart phone usage has become so easy to access. Spent in social media increases as to the family relationships at that rate of decrease is observed. Further to the intensive use of social media only causes problems for families to live in family relationships. In this study, to be highly effective of social media on family relationships are studied. A spare time activity which has emerged as the use of social media influence in family relationships is examined.

Keywords: social media, family relationships, individuals, leisure, communication

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilim ve teknoloji çağı olduğundan bilimsel ve teknolojik gelişmeler hayatımıza birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu değişimler hayatı kolaylaştırıp her alanda olumlu etkiler göstermekle birlikte birtakım olumsuzluklara da kaçınılmaz olarak sebep olmaktadır. Teknolojik gelişmelerden günümüzde öne çıkan ve yaygın olan internet teknolojisinin topluma getirdiği en önemli yeniliklerden biri de zaman ve mekân sınırlarını ortadan kaldırması olmuştur. Zamansal ve

mekânsal sınırların ortadan kalkmasıyla insanlar geleneksel bir iletişim biçimi olan yüz yüze iletişimden farklı bir boyutta gerçekleşen sanal iletişime geçmişlerdir. Söz konusu olan bu yeni iletişim biçimi insanların bir açıdan kolay bir şekilde sosyalleşmesine olanak tanırken diğer açıdan da çeşitli bağımlılıklar üreterek onları bireyselliğe itmekte ve yalnızlaştırmaktadır. İnsanların bu durumdan hangi açıdan ve ne düzeyde etkileneceği kişinin sanal iletişim biçimini kullanırken kendisini yüz yüze iletişimden soyutlayıp soyutlamamasına bağlı olarak değişmektedir.

Çalışmada bir teknoloji ürünü olan bilgisayarlar ve akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla yüz yüze ilişkilerle kurulan toplumsal ortamların yerini sanal toplumsal ağ ortamlarına bırakmasına değinilmiştir. Her yaş, her meslek ve her statüden insanın hayatına girmeyi başaran bu sosyal medyanın insanlar üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi birtakım olumsuz etkilerinin de söz konusu olduğu son dönem araştırmalarında ortaya konulmaktadır.

İnsanlar gündelik hayatını iletişimle iç içe geçirmektedir. Sağlıklı bir toplumun temel gereksinimi olan sağlıklı iletişimin yolu, toplumun çekirdeği olarak kabul edilen ailedeki iletişimin sağlıklı olmasından geçmektedir. Bu bağlamda sosyal medyanın aile içi iletişime etkisinin hangi boyutlarda olduğu konusuna odaklanmakta fayda vardır. Sosyal medyanın aile içi etkileşimi en çok etkilediği boyutlar; birinci olarak aile üyelerinin birlikte geçirdikleri zaman dilimlerinin yerini sosyal medyada geçirilen sürenin alması ikinci olarak ise sanal âlemin verdiği esneklik ve bilinmezliğin etkisiyle sanal flörtlerin ve sanal aldatmaların yaşanmasına zemin hazırlamasından dolayı eşler arasında güvensizlik ve huzursuzluk oluşturmaktadır.

Geldiğimiz son noktada toplumun tüm alanlarında sosyal medya kullanımı ciddi oranda yaygınlaşmıştır. İnsanların büyük çoğunluğu bilgisayarı açar açmaz ya da akıllık telefonlardan öncelikle sosyal medya sayfalarına bakmakta ve farkına varmaksızın bu sayfalarda amacını karşılayacağından daha fazla zaman harcamaktadır. Aile içerisinde anne-baba ve çocuklarda bu durum ciddi bir iletişim kopukluğuna yol açmaktadır. Çünkü aile üyeleri iletişim biçiminin en açık ve sağlıklı olan yüz yüze iletişim kurmaktan daha çok çağımızın popüleritesi olan sosyal medya sayfalarında vakit geçirmektedir. Bu durum ise insanları zamanla sosyal medya sayfalarına bağımlı bireyler haline getirebilmektedir.

Bu araştırmada sosyal medya kullanımının amacından sapması, gereğinden fazla sosyal medya sayfalarında vakit geçirilmesi ve bu durum sebebiyle aile içi iletişimin olumsuz yönde etkilendiği varsayımı üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ailenin birlikte geçirdiği zamanları insanları daha fazla dışarıya bağımlı kılmakta olan yoğun iş temposu, zor yaşam şartları, çocukların eğitim koşulları gibi etkenlerle gittikçe azalmaktadır. Aile üyelerinin ortak paylaşımında bulunabilecekleri zaman dilimi genellikle akşam vakitleridir. Fakat sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla özellikle çocuklar bu vakitlerde aile üyeleriyle iletişim kurmak yerine internet ve sosyal medya sayfalarını tercih eder hale gelmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, aile içi iletişime sosyal medyanın etkisini incelemektir. Bu bağlamda odaklandığımız temel varsayımlar; sosyal medyanın bireylerin hayatıyla aşırı iç içe geçmesi, bazı bireylerin sanal dünyayı gerçek dünyasının önüne geçirmesiyle farkına varmadan sosyal medya bağımlısı oluşu ve sosyal iletişim becerilerini zamanla yitirerek yalnızlaşması, sosyal medyanın ailece geçirilen zamanı kısıtlamasıyla ailedeki iletişimin eksilmesi ya da tamamen yok olması, eşlerin aldatma dürtüsünü sanal âlemin teşvik etmesi ve kolaylaştırması ve bu bağlamda ailede huzursuzluk, tartışma, boşanma hatta cinayet olaylarının yaşanması, doğru ve yanlış tam olarak seçemeyen kime güveneceği konusunda bilinci netleşmemiş çocukların ve ergenlerin sanal âlemin cazibesine kapılarak art niyetli kişiler tarafından kandırılarak cinsel istismara maruz kalmalarıdır.

AİLE İÇİ İLETİŞİM

Aile içi iletişim ile aile sağlığı birbirini tamamlayan iki olgudur. Sağlıklı aile, aile bireylerinin gereksinimlerinin doğal olarak karşılandığı ailelerdir. Örneğin anne-baba ebeveyn olmaktan mutludur ve bu rolü isteyerek kabullenmişlerdir. Bu nedenle büyük sorumluluk isteyen çocuklarını yetiştirmede ve ihtiyaçlarını karşılamakta bir zorunluluk hissetmeden görevlerini sergilemektedirler. Ailenin sağlığı, aile üyelerinin arasındaki iletişimle orantılıdır. Birbirleriyle az konuşan, açık iletişim içinde olmayan ve birbirlerine karşı samimi yakınlık duyamayan bireylerden oluşan aile sağlıklı değildir. Aile içi iletişimin

kuvveti çocuklara dayandığı için bireylerin iletişim kalitesini artırmaları gerekmektedir. Yapılan sosyolojik ve psikolojik araştırmalarda, bireyler arası sınırların iyi tanımlanmış ve iletişimin yüksek olduğu ailelerdeki çocukların sorunlarını daha rahat çözdüğünü ve okul başarısının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Özgüven, 2011: 34–35). Aile içerisinde iletişimin iyi olması bilhassa çocukların sorunlarını anlamak için en önemli unsurdur. Ebeveyn-çocuk iletişimi iyi olan ailelerde, çocukların akademik başarılarının daha iyi olduğu bir gerçektir.

Aile içi iletişimin gücünü artıran fonksiyonların işlerlik kazanması, aile üyelerinin kendilerine ve ailelerine samimiyetle güven duymalarına yardımcı olacaktır. Ebeveynlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı yeterli ilgiyi göstermeleri ve rollerinin gerekliliklerini yerine getirmek için çaba sarf etmeleri, ailelerin sağlıklı iletişimine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan sağlıklı ebeveyn-çocuk iletişimi, çocuk gelişiminde çok önemlidir. Çocuğun aile içindeki iletişim ve etkileşimi, toplumsal yaşamındaki diğer bireyler ve varlıklara karşı aldığı tavırları, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle sağlıklı iletişim ortamı olmayan ailede büyüyen çocuklar psikolojik olarak ve iletişimsel bağlamda normal gelişim gösterememektedir (Demircioğlu vd., 2011: 94). Aile iletişimi kuvvetli olan ailelerde, çocukların kendilerine olan güvenleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Aile içi iletişim bir diğer önemi ise çocukların akranlarıyla olan iletişimi daha rahat ve sağlıklı olmasını sağlamasıdır.

Sağlıklı ailelerin iç yapısında ve işleyişinde bir esneklik söz konusudur. Ev düzeninin işleyişini sağlayan görevler, içinde bulunulan şartlara göre el değiştirmektedir. Yani aile üyeleri, özellikle ebeveynler aile yaşantılarını görev ve sorumluluklarını paylaşarak devam ettirmektedirler. Ayrıca sağlıklı ailenin perspektifi, sözlü ve sözsüz iletişimde ebeveynler tarafından en sağlıklı iletişimin açıklık ve doğruluk olduğu, anlatıların da doğru olarak anlamının dikkatli bir şekilde dinleme ile sağlanabileceği doğrultusunda olmalı, bu perspektif benimsenmeli ve çocuklara da iletişim formatı yansıtılmalıdır (Dönmezler, 1999: 10). Çünkü çocuğun ilk iletişim becerilerini kazandığı yer aile ortamıdır ve çocuğun toplumsal yaşantısındaki iletişim becerisi temelde bu çerçevede işlemektedir. Bu durum aile içerisinde sağlandıktan sonra çocukların yaşlıları ile daha sağlıklı, karşısındaki bireye saygılı, dinlemeyi bilen bireyler olarak devam edeceği görülmektedir.

Ailede yüz yüze görüşmenin yapılamadığı, farklı mekânlarda bulunma yani fiziksel olarak bir arada bulunmama durumunda, beden dilinin kullanılmamasından kaynaklı bir iletişim eksikliği ortaya çıkmaktadır (Arabacı, 2011: 27). Bu durum modern çağın kaçınılmaz hastalığı haline gelmiştir. İnsanlar zamanla ortak bir şey yapmayı, birbirini dinlemeyi ve kendini açıkça ifade etmeyi farkında olmadan bırakmışlardır. Bu da sağlıklı iletişim kuramayan bireyler ve aileleri doğurmuştur.

Günümüzde insanların yoğun iş tempoları ve iş dışı bazı aktiviteleri aile içi ortak zamanları kısıtlamakta, bireyler yalnızca akşam bir araya gelebilmektedir. Ancak akşam birlikteliğini, aile bireylerinin birlikte değerlendirmemesi durumuyla da aynı ortamda bulunan fakat iletişim kurmadan yaşayan aile kitleleri ortaya çıkmaktadır. Geleneksel dönemden modern çağa uzanırken bu durumu kıyasladığımızda bunun sebebi olarak başlarda kitle iletişim araçlarına bağımlılık, günümüzde de internet bağımlılığı gösterebilmekteyiz. İnternet bağımlılığından kasıt ise en fazla kullanıcıya sahip sosyal paylaşım sitesi olan Facebook bağımlılığıdır. Aile içi iletişimi iki başlık olarak incelemek gerekirse bunlar; eşler arası iletişim ve ebeveyn-çocuk iletişimi olacaktır.

Eşler Arası İletişim: Ailedeki sağlıklı iletişim, öncelikle anne-babanın iletişimiyle doğrudan ilgilidir. Sağlıklı anne-baba iletişimi, aynı zamanda sağlıklı çocuk demektir. Geleceğin sağlıklı ailesi, yine sağlıklı iletişim kurabilen ailenin içinde yetişen çocuklarla mümkün olmaktadır.

Evlilikten önce toplumda bir birey olarak varlık gösteren kadın ve erkek, evlendikten sonra karı-koca birlikteliğiyle “dünyada birlikte var olmak” şeklinde yeni bir yaşam biçimi oluşturmaktadır. Bu yaşam biçimi, evlilikte “sen” ve “ben” yerine “biz” anlayışı ile hareket etmektir. Eşler arası iletişimde “biz” anlayışından güç alınmaması durumunda, hem kadın hem de erkek mutsuz olmaktadır. Eşler arasında “biz” benliğini gölgeleyen her davranış, ilişki ve iletişimi olumsuz etkilemektedir. Çünkü sağlam ve mutlu bir evlilik, iki ayrı kişiliğin birbirini bütünlemesiyle gerçekleşmektedir. Evlilik bu yönleriyle özel bir iletişim sitemidir. Evleninceye kadar ayrı ayrı ilişki ve dünyaları olan kadın ve erkek, evlendikten sonra yeni bir ilişki biçimini kazanmaktadır. Evlilik ilişkilerinde sürekli ikili sorun çözme davranışı, karı koca arasındaki birlikteliği kuvvetlendirmektedir (Özügürlü, 1996: 62-65). Evliliklerde “o senin sorunun”

anlayışı yerine “bizim sorunumuz” anlayışı bulunmalıdır ve birlikte çözümler üretilmelidir. Aksi takdirde “sen-ben” anlayışı ilişkileri zedelemektedir. Daha ilerisini düşünecek olursak bu anlayış aile içerisinde sorunlara ve hatta ve hatta evliliklerin bitmesine kadar sebep olmaktadır.

Eşler arası iletişime kadın yönüyle bakarsak, geleneksel dönemde kadının kocasına ekonomik olarak bağımlı olması durumu, evlilikte mutsuzluk varsa bile kadın için bu evlilik mecburiyet demektir. Kadın, kocası tarafından çeşitli sıkıntılara maruz kalsa da özellikle çocuk varsa kadının evliliği bitirmesi söz konusu değildir.

Kadınların özgürlüklerini kazanmaları, evliliğin daha da kolay sonlanmasına ortam hazırlamıştır. Eskiden kadın kendini kocasına tabi kıları. Bugün ise kendi bireyselliğine ve mesleğine ilişkin kadın haklarından hareket ederek bir noktadan sonra evliliğe katlanmak mecburiyetinde kalmamaktadır. Erkeklerde ise durum biraz farklıdır. Örneğin eskiden erkek eşini aldatır ve kadının bundan haberi olursa, erkek pişmanlığını kabul ettirip kadın tarafından affedilirdi. Aynı durum kadın için söz konusu olduğunda ise kesinlikle tolerans gösterilmemekte ve evlilik sonlandırılmaktaydı. Modern çağda durum eskiye göre ciddi değişime uğramıştır. Ancak kadın ve erkeğin evlilikten mutluluk bulması için her iki tarafta da tam bir eşitlik duygusu olmalı, karşılıklı özgürlüklere bir sınır getirilmeli, en mükemmel şekliyle düşünsel ve bedensel yakınlık oluşturulmalı ve değer ölçülerine bakışta bir paralellik bulunmalıdır (Russell, 2003:108). Günümüzde hem eskiye göre eğitim seviyesinin yükselmesinden hem de kadınların maddi özgürlükleri ve aile bütçesine destek vermek için çalışmak istemesinden dolayı kadınların iş hayatına katılması, aile içi eşitliği de beraberinde getirmiştir. Günümüzde artık ev işlerinde “kadının görevi-işi” anlayışı yok denecek kadar azdır. Ev ortamında da eşitlik söz konusudur.

Diğer taraftan ailenin sağlığı, eşlerin arasındaki ilişkinin durumuna göstermektedir. Sağlıklı ilişkide kişiler, bilinçli ve sorumluluklarının farkındadırlar. Ailedeki her birey görevini, yeterliliklerini ve sınırlılıklarını bilmekte ve kendi değeri ile birlikte diğerlerinin de değerini de öne çıkartmaktadır. Eşler arası iletişimde temel etken; karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörü aynı zamanda karşılıklı etkileşim ve dayanışmadır. Ailede eşler, evliliğin yaşaması için aile gereksinimleri ile bireysel gereksinimleri arasında denge kurarak, uzlaşım sağlarlar. Eşler bu olgun insan profiliyle, bir açıdan çocuklara gelecek için örnek model teşkil etmektedirler. Çünkü eşler çocuk yetiştirmeyi son derece önemli bir misyon olarak görürler. Bu nedenle aile tarafından çocuğun her türlü gereksinimi doğal bir şekilde karşılanmaktadır. Çocukların gözünde anne-baba, “kendilerinin gereksinimlerini karşılamak zorundadır” gibi bir profil de söz konusu değildir (Demiray, 2007: 230). Günümüzde aileler çocuklarını küçük yaşlarda yeteneklerine göre kurslara, derslere yönlendirmektedirler. Çünkü aileler çocuk yetiştirmeyi ve onların geleceği ile ilgili her konuya çok önem verirler.

Zaten sağlıklı ailede üyeler misyonlarını zorla ya da baskı altında değil, doğal bir akış içerisinde sergilemektedirler. Böylelikle ailede sağlıklı iletişim kurulabilmekte ve ailenin temelleri kolay kolay sarsılmamaktadır. Zaten ailedeki huzursuzlukların genelinde iletişimsizlik kaynaklı sebepler söz konusudur. İletişim eksikliği tüm sorunların ana kaynağıdır. Bu nedenle sağlıklı iletişim kurabilen ailelerde, aile huzurunu kaçırarak unsurların aileye etki düzeyleri önemli düzeyde azalmaktadır.

Aile huzurunun kaçmasında ilk anlatılan şey, belli bir sebep belirtip o sebep sonrası oluşan tartışmadır. Ancak burada belirtmemiz gereken önemli husus bu huzursuzluğa neden olan etken eşlerin tartışması değil, eşlerin tartışma dozunu ayarlayamaması ve birbirlerine telafisi mümkün olmayan kırıcı sözler sarf etmeleridir. Yani tartışmanın yapıcı değil, yıkıcı mahiyette olmasıdır. Bu sıkıntının olmaması için eşler tartışma esnasında sürekli karşısındakini eleştirerek kendini temize çıkarmaya çalışmaktan ziyade çözüm odaklı hareket etmeye önem göstermelidir.

Bu konuda belirtmemiz gereken son husus, tartışmanın yalnızca uyumsuz, birbirini sevmeyen eşler arasında olmayacağıdır. Nitekim birbirine son derece uyumlu çiftler arasında da zaman zaman tartışmaların olması kaçınılmaz olabilmektedir. Bu nedenle tartışma aile huzurunu kaçırıyorsa ziyade, yanlış tartışma ve yanlış üslupla yaklaşma etkenleri asıl sebep gösterilmelidir. Bu olumsuzlukların etkisi ile eşler arası iletişimin kuvveti arasında bir korelasyon vardır. Eşler arası iletişimi ne kadar kuvvetli ise olumsuzlukların etkisi o kadar düşük olmaktadır. Bu nedenle eşler arası iletişim aile sağlığı için çok önemlidir.

Ebeveyn - Çocuk İlişkisi: Ebeveyn-çocuk iletişimin ilk yıllarında çocuğun fiziksel olarak büyümesi, zihinsel gelişimi, ahlaki açıdan doğru ve yanlışları öğrenmesi bakımından oldukça önemlidir. Ebeveyn-çocuk iletişimde zamanla çocuğun ebeveynine bakışı, ebeveyninde çocuğa bakışı farklılaşmaktadır. Bebeklik çağındayken çocuğun her istediğinin yapılması söz konusuysa, büyüdüğünde yalnızca kurallar çerçevesinde istedikleri yapılabilmektedir. Bu durum bir bakıma aile içindeki güç dengesinin tersine dönmesi demektir. Bebeklik döneminde gücün tamamı çocuktayken, büyüdüğünde büyük bir oranı ebeveynine geçmektedir (Hortaçsu, 2004: 79). Bebeklik çağındaki çocuğun her istediğinin yerine getirilmesi normal karşılanırken biraz yaş ilerlediğinde bütün isteklerinin yapılması toplumsal açıdan “şımarıklık” olarak nitelendirilebilmektedir.

Ebeveyn-çocuk iletişimi temel olarak anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları incelendiğinde, onların bu takındıkları tutum ve tavırlar da bir çeşit öğrenme türüdür. Ebeveynlerin tutum ve tavırlarını etkileyen bazı unsurlar vardır. Bunların başında ebeveynlerin nasıl bir çocuk istediklerine dair daha çocuğun doğumundan önce kurulan bir çocuk kavramının olmasıdır. Bu hayaldeki çocuk kavramı gerçeğiyle uyuşmadığında yani beklentilerine uygun olmadığında ebeveynlerde bir hayal kırıklığı yaşanmakta ve çocuğu reddetme tavrı gelişmektedir. Bunun yanında ebeveyn tutum ve davranışlarında içinde buldukları kültürel değerlerinde payı fazladır. Ayrıca ebeveynlik rolünden haz duyma ya da duymama durumu da çocuğa karşı olan tavrı etkilemektedir (Yavuzer, 2005:132). Her konuda olduğu gibi insanlara ancak haz duyup severek yaptığı konularda başarılı olacağından çocuk yetiştirmede de bu duyguyla hareket edilmelidir.

Çocuğun sağlıklı bir kişilik ve ruh yapısı geliştirmesinde en önemli unsur ebeveyninden gördüğü sevgi ve ilgidir. Modern dönemde özellikle çalışan anneler çocuğu ile arasındaki sevgi bağının oluşmasına ve kökleşmesine çok dikkat etmelidir. Çocuğa gereken zaman ayrılmazsa çocukta ebeveynine karşı temel güven duygusu gelişmemektedir. Bu güven oluşumu özellikle 0-3 yaş arasında gerçekleştiği için bu dönemde daha hassas olunmalıdır. Eğer bu boşluk oluşursa ebeveynler çocuğa karşı kendini suçlu hisseder ve bu durumu telafi etmek için aşırı ödün verme, çocuğun üstüne gereğinden fazla düşme tavrına bürüneceklerdir. Ancak bu tavrı çocukta sorumsuz, vurdumduymaz bir davranış oluşumuna neden olacaktır (Aslan, 2002: 30). Günümüzde çalışan annelerin gün geçtikçe çoğalması, çocuklarına gereken ilgi ve alakanın gösterilmesine engel teşkil etmemelidir. Çocuklarına gerekli zamanı ayırmayan ebeveynler, belki de sağlıksız bireylerin oluşumuna sebep olacaktır. Bu da çocuklar için ilerleyen zamanlarda önemli sorun teşkil edecektir.

Ailede iyi bir iletişim ortamında yetişen çocuklar büyüme evrelerini büyük oranda başarıyla atlattıkları olmaktadır. Aile içerisinde sağlıklı iletişim kurabilen birey mutlu, arkadaş canlısı, bunalımdan uzak, olumlu ve yapıcı bir yapıya sahip olmaktadır. Eğer çocukta uyum bozukluğu söz konusu ise öncelikle çocuğun aile içi iletişimindeki eksiklikleri araştırmak gerekmektedir. Ebeveynin sevgi ve ilgisinden uzak yetişen çocuklarda bu sevgi açlığından dolayı bir takım davranış bozuklukları söz konusu olabilmektedir (Yavuzer, 2005: 134). Ebeveynleri ile iyi bir iletişim içerisinde büyüyen çocuklar akranları ve çevresiyle iletişim kurabilme de daha başarılı olacaktır. Aile içinde iletişimleri kuvvetleri olan bireylerin daha mutlu ve başarılı oldukları gözlemlenmektedir.

Çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçişte çocuğun duygu, davranış ve tepkilerinde önemli değişimler söz konusudur. Bu durum çoğu aileyi hazırlıksız yakaladığı için ebeveynler çocukları üzerinde ciddi endişe taşımaktadır (Yörükoğlu, 2000: 135). Bu geçiş dönemi ergenin sorunlarını çözebilmesi içinde bulunduğu iletişim ortamıyla doğrudan alakalıdır. Ergen çocukluk çağında ebeveyninden sevgi, ilgi ve disiplini dengeli şekilde alabilmişse gerek arkadaş ilişkilerinde gerekse diğer kişisel sorunlarında kolay bir şekilde çözüm yolu bulabilmektedir. Çünkü zor durumlarda problemini paylaşabilecek bir aile dayanağının olduğunu bildiği için kendini yalnız hissetmeyecektir (Yavuzer, 2005: 134). Çocuklar için bu güven kaynağı çok önemlidir. Bütün sorun ve sıkıntılarında ebeveynleri ile rahat iletişim kurabilen ve yapıcı olan ailelerin çocukları ergenlik dönemlerini neredeyse sorunsuz bir şekilde atlatacaktır. Çünkü ergenlik döneminde çocukların kötü alışkanlıklara (alkol, sigara, madde kullanımı vb.) eğilimi yüksek olmaktadır. Bunların engellenmesi için aile içi iletişimin rolü çok büyüktür.

Modern dönemde ebeveyn çocuk iletişimin temel unsuru anne-babanın çocuğuna bizzat zaman ayırıp onunla birlikte vakit geçirmesidir. Ancak bu vakit geçirme çocuğu baskı altında tutarak sağlanmamalıdır. Çocuk her zaman aile ortamında demokratik bir yaklaşım görmeli ve bu noktada ailesinin yanında

olduğunu hissetmelidir. Ebeveynler çocuk ile açık iletişim kurmalı problemleri yüz yüze konuşarak çözüm yoluna gidilmelidir. Açık iletişim kurulan ailede aile üyeleri birbirini daha iyi tanıyacak, istek ve şikâyetlerinden daha rahat haberdar olacak ve böylelikle ailedeki sorunlar noktasında kolaylıkla bir uzlaşıya varılacaktır.

Çocuk, aileden aldığı yaşam algısıyla kendini ifade etmeye çalışır. Bu nedenle ailede olumlu bir atmosferle büyüyen çocuk toplumsal yaşama sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmektedir. 1980'lerin sinema kuşağında aile tutumunun çocuğa yansması 'vahşi çocuk' isimli filmde güzel bir şekilde özetlenmiştir. Bu filmde anlatıldığı gibi çocuk zihinsel, fiziksel ve sosyal tüm koordinasyonlarını aile ortamında öğrenmektedir. Burada temeli sağlam atılan çocuk ileriki dönemde de sağlıklı bir şekilde hayata atılabilmektedir. Vahşi çocuk filminde de aile eğitiminde uzak yetişen çocuğun yaşadığı yoksunluklar sergilenmiştir. Örnek verdiğimiz filmdeki olaya gerçek hayatta rastlamıyoruz. Ancak gerçek hayatta kaçınılmaz şekilde karşımıza çıkan durum sağlıklı iletişim kurulamayan ailelerde büyüyen çocukların hayatlarının devamının çoğunda olumsuzluklar yaşadığı gerçeğidir (Öcel, 2002: 24). Küçük yaşlarda gerekli ilgi-alaka gösterilmeyen, ergenlik dönemini sorunlu geçiren çocuklardan ileriki yaşlarda başarı beklemek mümkün değildir. Çünkü çocuğun temelini ebeveynler oluşturmaktadır. Çocuk anne ve babayı rol model olarak almaktadır.

Çocuğun sevgi ve güven ortamında sağlıklı yetişmesi, çocuğa rehberlik yapmak, davranışlarına yön vermek, kuralların çerçevesini ve uygulanışını göstermek ailenin görevidir. Aile çocuğun zor durumlarında yanında olmalı ve desteğini göstermelidir. Doğumdan sonra çocuk etrafında ailesini gördüğü için çocuğun gelişiminde aile, özellikle ilk çocukluk dönemlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Aile çocuğun beslenme, barınma, güvenlik gibi fizyolojik ihtiyaçları yanında sevgi, ilgi ve şefkatle duygusal ihtiyaçlarını da giderir. Bu noktalarda her türlü öğrenmeyi aile içinde gerçekleştirir (Özgül, 2011: 194). Çocuğa ne kadar birikim, ilgi, şefkat verirsen çocuktan o kadar başarı beklenmelidir. Ailesinden ilgi, alaka, sevgi vb. davranış görmeyen çocukların ders, ikili ilişki, iletişim vb. konularda başarı göstermesi mümkün değildir.

Bu etkenler çocukta güven olgusunu da pekiştirir. Bu nedenle aile çocuğun geleceğe hazırlanmasında ve toplumsal yaşama sağlıklı bir şekilde adım atmasında en etkili kurumdur. Çocuğun kişilik oluşumu anne-baba ile kurduğu iletişim çerçevesinde şekillendiği için çocuğun aile eğitimini sağlıklı bir şekilde yararlanabilmesi ebeveynlerin çocuğa karşı yönelttiği sağlıklı tutuma bağlıdır. Bu tutum da anne babanın birbirleri arasında ve çocuğa karşı ilişkilerinde hoşgörölü, dengeli ve sevgi dolu olmasıyla sağlanmaktadır.

SOSYAL MEDYA

Sosyal medya kavramı incelendiğinde literatürde birçok tanım yer almaktadır. Bazı araştırmacılar sosyal medyayı, kişiler arasındaki karşılıklı etkileşimi destekleyen, ortak ilgi alanlarına sahip bireylerin paylaşımını arttıran ve herkesin kendi kişisel profilini ve iletişim kurmak istediği arkadaş listesini oluşturma şansı veren web tabanlı ortamlar olarak tanımlamaktadır (Vural ve Bat, 2010: 3350). Preeti (2009)'a göre, sosyal ağ kavramı; ortak bir amaç doğrultusunda kişilerin düşüncelerini paylaşmalarını ve birbirleriyle etkileşime girmelerini kolaylaştıran internet üzerinden bir topluluk oluşumunu işaret etmektedir (Preeti, 2009: 130).

Diğer taraftan, sosyal medya toplumdaki daha derin sosyal etkileşimi, topluluk oluşumunu ve işbirliği projelerini gerçekleştirmeyi sağlayan siteler olarak tanımlanabilmektedir (Hazar, 2011: 161). Belin ve Yıldız (2011) ise, mevcut toplumsal bağların sürdürülmesini ve yeni bağlantıların kurulmasını destekleyen çevrimiçi toplumsal ağlar olarak tanımlamaktadır (Belin ve Yıldız, 2011: 32)

Literatürdeki tanımları toparlayacak olursak, sosyal medya, sosyal bir ortamda kendilerini tanıtmaya, sosyal ağ ortamı kurma, diğer kullanıcılarla iletişim kurma ve devam ettirme (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007: 12), oluşturdukları içeriği (fotoğraf, video, blog vb.) paylaşma (Kim, Jeong ve Lee, 2010: 221), kişisel bilgilerini, fotoğraf ve videolarını içeren profil sayfası oluşturma ve tanımadığı insanlarla ilişkiler kurma, yeni arkadaşlıklar keşfetme (Wang, Moon ve diğ., 2010: 228) gibi olanaklar sunan çevrimiçi platformlardır. Sosyal medya tanıdığı ya da tanımadığı kişilerle iletişim kurma, fotoğraf ve video paylaşılabilen bir platformdur.

Günümüzde sosyal medya uygulamaları artık sadece iletişimi sağlamakla kalmayıp oyun, bilgi edinme, arama yapma gibi pek çok aktiviteye de olanak sağlayarak, neredeyse kişilerin hemen hemen bütün ihtiyaçlarını giderir duruma gelmiştir. Böylece aradığı hemen her şeyi sosyal medyada bulan kişilerin başka bir araca ihtiyaçları olmayacaktır.

2001 yılında kurulan Ryze.com, iş dünyasındaki profesyonellerin özellikle de yeni girişimcilerin iletişim kurmasını sağlamak üzere tasarlanmış bir toplumsal paylaşım ağı olarak kurulmuştur. Sonraları 2002 yılında Friendster isimli sosyal medya uygulaması ortaya çıkmış olup Ryze.com'un sadece iş dünyasına dönük olmasından dolayı olan kısıtlılığa çözüm olarak daha geniş sosyal kesime hitap edecek şekilde tasarlanmıştır (Belin ve Yıldız, 2011:32). Friendster'in halen etkin kullanıldığı ve gerçek anlamdaki sosyal medyanın ilk örneği olarak görüldüğü belirtilmektedir (Hazar, 2011: 162).

Arayüzleri daha da geliştirilen Facebook, Myspace, Friendster, Hi-5, Twitter, Netlog vb. gibi sosyal medya uygulamalarının 2000'li yıllarda oldukça popüler hale geldiği görülmektedir. Özellikle 2003 yılından sonra oluşturulan sosyal medya uygulamalarına gelindiğinde, en bilinenleri Facebook ve Myspace olmuştur. Şuan ülkemizde gençler arasında en fazla kullanılan uygulamalar, Facebook, Twitter ve Instagram'dır.

Günümüzün en fazla kullanılan sosyal medya uygulaması olan *Facebook*, 2004 yılında Mark Zuckerberg ve oda arkadaşları tarafından Harvard Üniversitesi içinde kurulmuştur (Liebert, 2011: 16). Uygulama 2005 yılında daha çok akademik camia içinde kalsa da, 2006 yılında şimdiki niteliklerine kavuşarak genel kitlelere ulaşmıştır. 2016 yılının ikinci çeyreğinde sosyal medya devi Facebook'un 1 milyardan fazla aktif kullanıcı sayısının olduğu açıklanmıştır.

Yine aynı döneme hitap eden önemli uygulamalardan *Twitter* ise, daha kısa cümlelerin kurulmasıyla oluşturulan Twit'ler ile iletişim kurulması, daha çok gençlere ve Hollywood'un ve müzik dünyasının ünlülerine hitap etmesi nedeniyle oldukça ünlenmiştir (Hazar, 2011: 162). 2006 yılında teknoloji girişimcileri Evan Williams, Jack Dorsey ve Biz Stone tarafından geliştirilen Twitter, internet üzerinden SMS (kısa mesaj) olarak ortaya çıkmıştır ve özellikle Twitter'ın mobil teknolojilerden (SMS ile ya da internet ağı ile) takip edilebilmesi erişilebilirliğini ve hızını artırmaktadır (Odabaşı ve diğerleri, 2012: 7). Günümüzde neredeyse tüm güncel konulara ve olaylara Twitter'dan rahatlıkla erişilebiliyor ve hatta kullanıcıların bir kısmı gündemi takip etmek için Twitter uygulamasını kullanmaktadır.

Diğer taraftan Foursquare, 2009 yılında arkadaşlar ile "check-in" olarak adlandırılan yer bildirim ve gerçek zamanlı konum paylaşmayı başlatmıştır. Beş yıl sonra, check-in'e kendi uygulamasını vermeye karar vererek Swarm isimli yeni bir uygulamayı ortaya çıkarmıştır. Böylece, kullanıcıların arkadaşlarını takip edip, onlarla buluşabilmesi için en hızlı yol olarak tanımlanmaktadır (Foursquare, 2015). Kullanıcıların check-in yaparak buldukları ortamda diğer Swarm kullanıcılarını da rahatlıkla görebilmektedir. Swarm uygulaması üzerinden kullanıcılara kısa mesaj atma özelliği de bulunmaktadır.

Sosyal medya tercihleri ile ilgili bir araştırmada ise, gençlerin %26'sı Twitter'ın hayatlarındaki önemini çok büyük olduğunu ifade ederken, %23'ünün Facebook için aynı ifadeyi kullandığı bulunmuştur (Turgut, 2013: 21). Aradaki farkın büyük olmadığını belirten Turgut (2013)'a göre, bir önceki araştırmada Facebook oranının %42 olması, Facebook kullanma eğiliminin düştüğünü göstermektedir (Turgut, 2013: 21). Bununla birlikte, gençlerde *Instagram* kullanımının da yaygınlaştığı gözlenmektedir. Fakat Instagram'ın Facebook bünyesinde olduğunu unutmamak gerekir. Instagram uygulaması üzerinden fotoğraf, video paylaşılabilir hatta yeni güncellemesi ile canlı yayın yapma özelliği bulunmaktadır.

Sosyal medya uygulamaları aracılığıyla bireyler kendi kişisel sayfalarını oluşturabilmekte ve buna dayalı olarak iletişimde bulunabilmekte, diğerleriyle etkileşim kurabilmektedir. Hazar'a göre sosyal medyanın *en önemli özelliği* bireylerin kendilerini başkalarına açık bir şekilde internet kanalıyla ifade edebilmesidir (Hazar, 2011: 162).

Birçok özelliği bulunan Facebook, beraberinde aşırı kullanımı da gündeme getirerek kişilerin hayatında birtakım problemlere yol açmaktadır. Söz konusu problemler araştırmacılar ve klinisyenlerin de araştırmaları ile bağımlılık gibi bir patolojiyi gündeme getirmiştir ve Facebook bağımlılığı yeni bir araştırma alanı olarak alanyazında yerini almıştır (Andreassen, 2012: 505; Çam ve İşbulan, 2012: 15; La Barbera, Paglia ve Valsavoia, 2009: 628-629; Usluel ve Mazman, 2009: 149). Günümüzde akıllı

telefonlardan kaynaklı sosyal medya hesaplarına erişim çok kolaydır. Hemen bakıp çıkacağım mantalitesi ile günün önemli kısmını sosyal medya hesaplarında geçirildiği bilinmektedir.

Twitter ele alındığında, bir mikroblog ortamı olarak bilindiği ve 140 karakterle kişilerin düşüncelerini, bilgilerini, diledikleri sayfaların web adreslerini, beğendiği resim ve videoları paylaşabildiği söylenebilir. Twitter’da da kullanıcılar kendi ağlarını oluşturabilmekte ve bu ağları kullanarak iletişim sağlayabilmektedir. (Greenhow, 2009: 10). Gündem ile ilgili ya da kişisel düşüncelerimiz ile ilgili bir şeyler paylaşmak, fotoğraf- video paylaşmak mümkündür.

Twitter’ı diğer sosyal ağlardan ayıran temel özellikler şöyle sıralanabilmektedir (Blake, Agarwal, Wigand ve Wood, 2010: 1258) :

- Karşılıklı takipleşmenin mecburi olmaması,
- İletim uzunluğunun 140 karakter ile sınırlı olması,
- Çok sayıda araç (mobil cihazlar, bilgisayarlar) tarafından destekleniyor olması,
- Masaüstü uygulamalarına (widget) ve alışılmış arayüzün ötesinde çeşitli web uygulamalarına sahip olması.

Instagramda yoğun kullanılan bir sosyal medya uygulaması olarak fotoğraf ve video paylaşımlarına izin vermektedir. Instagram’ın Facebook bünyesinde olduğunu unutmamak gerekir. Popüler fotoğraf paylaşım platformu olarak bilinen Instagram, Facebook tarafından satın alındıktan sonra değerini 35 kat artırdığı söylenmektedir. Bu bağlamda, ara yüzünün sade ve kullanımının kolay olması açıklık özelliğini ön planda tutmakta olup bu sebeple de her yaşta kesime hitap ederek yaygın kullanıldığı düşünülebilir.

Diğer taraftan, uygulamayı ilgi çekici yapan en önemli özelliğin çekilen fotoğraflara hızlı ve etkileyici filtrelerin uygulanabilmesi olduğu belirtilmektedir ve bu filtreler sayesinde normal hayatta rastladığımız en basit nesnelere bile sanki bir sanatçının elinden çıkmış gibi fotoğraflanabilmektedir (Gürel, 2011). Böylece, Instagram ortamında paylaşılan fotoğraflara ağdaki diğer kişiler “beğen” özelliği ile beğendiklerini belirtebilmekte, isterlerse yorum yazarak etkileşimde bulunabilmektedir. Bu uygulamada karşılıklı takipleşmek mecburi değildir.

Foursquare, konum bazlı çalışan bir sosyal medya uygulamasıdır. Önceleri Foursquare kullanılarak hem mekân aranabilmekte hem de “check-in” olarak tabir edilen yer bildirimleri yapılabilmekteydi. Şimdilerde ise Foursquare yer bildirimleri yapmak isteyenleri, Swarm adlı yeni bir sosyal medya uygulamasına yönlendirmektedir. Böylece Foursquare sadece mekân aramak için, Swarm ise yer bildirimleri yapmak için birbirlerine entegre şekilde çalışmaktadır.

Aşırı şekilde konum bildirimleri yapma veya sıklıkla durumunu bildirme de şimdilerde ayrıca çalışılan bir bağımlılık türünü ortaya çıkarmıştır. Buna göre, internette bildirim paylaşarak çok zaman harcamak sosyalizasyon olarak görülmektedir. Psikologlar bunu “sosyal bildirim bağımlılığı” olarak tanımlamaktadır. Bu kullanıcılar bildirimlerini paylaşarak sosyalleşeceklerini düşünmelerine rağmen, asosyal olmakta ve beyin o an sosyalizasyona kurulu olduğundan gerçek sosyal ilişkileri reddetmektedir. Çünkü beyin bildirimlerin etkisiyle sosyal kalmaktadır (Çam ve İşbulan, 2012: 15). Sürekli yer bildirimleri yapma, beğeni ve yorum odaklı yaşamak bağımlılığın belirtilerinden olarak görülebilir.

Sosyal medya uygulamalarının özellikleri dikkate alındığında, bu ortamları oldukça cazip hale getirecek özelliklerin insanları derinden etkilediği ve hayatlarının bir parçası haline getirerek devamlı orada bulunma isteği yarattığı açıkça görülmektedir. Bu durum, sosyal medyadan olumlu olarak yararlanılmasının yanında birtakım problemlerin doğmasına ve bu problemleri giderme yollarının araştırılmasına neden olmuştur. Sosyal medya bağımlılığı da bu problemlerden bir tanesi olarak alanyazında yerini alırken, bağımlılık konusuna geçmeden önce sosyal medyanın etkileri ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

SOSYAL MEDYANIN AİLE İLETİŞİMDEKİ ROLÜ

Ailede anne-baba ve çocuk arasında iletişimde birebirlik çok önemlidir. Bireyler çocukluk döneminde ve özellikler ergenlik döneminde anlayış ve ilgiye çok fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu dönemde ebeveyn ve çocuk arasında sorunların üzerinin kapatılması, problemleri daha fazla artırmaktadır. Bu durum aile içi ilişkilerin ve iletişimin bozulmasını tetiklemektedir. İletişim bozukluğunu çözenin yolu aile içinde açık

iletişim yani doğrudan iletişim unsuru olan karşılıklı konuşmadır (Baran, 2004: 34). İletişimsel problemlerin çıkmaması ve en aza indirgenebilmesi için ebeveyn ve çocuk arası diyaloglar sık tutulmalı ve çocuğa karşı arkadaşça bir tavır sergilenmelidir. Çocuğa ne kadar arkadaş gibi yaklaşım gösterilirse o kadar iletişimsel problemler ortadan kalkacaktır.

İletişimin gerçekleşmesi için aile üyelerinin bir arada olması önem arz etmektedir. Günümüzde insanlar arası iletişim için bir aradalık şartı ortadan kalkmıştır. Ancak aile içerisinde sağlıklı iletişim için bu şart hala anlam ifade etmektedir. Çünkü aile üyelerinin yüz yüze aynı ortamda olması, birlikte zaman geçirmesi ve açık bir şekilde konuşma yoluyla iletişim kurması, aile içi iletişimin en yalın halidir ve problemler karşısında en kolay çözüme ulaştıran yoldur.

Günümüzde ailenin bir aradalığı eskiye oranla çok azalmıştır. Kadının çalışma hayatına atılmasıyla ailede anne de baba da sadece iş çıkışı akşam bir araya gelebilmektedir. İşten gelen anne-baba ve okuldan gelen çocuğun bir arada bulunabilmesi akşam saatleri aile iletişimi için kaçırılmayacak zaman dilimleridir. Ancak internet ve sosyal medyanın hayatımıza girişiyle aileye ayrılması gereken bu ortak zamanın kullanımı iyice kısıtlanmaktadır. İnternet yoluyla sosyalleşme çabası olan Facebook kullanımı özellikle gençler arasında ciddi oranda popüler olan bir etkinlik haline gelmiştir. Gençler artık zamanın önemli bir kısmını Facebook'ta geçirmektedir (Hacıfendioglu, 2010: 57). Devamlı sosyal medyada zaman geçiren bireylerden dolayı aileye ayrılan zaman daha da azalmaktadır. İletişimin sosyal medya aracılığıyla yapıldığı gözlemlenmektedir.

Akıllı telefonların çıkışıyla birlikte bu daha çok yaygınlaşmıştır. Çünkü Facebook'a bağlanma artık ellerinin altında sağlanmaktadır. Bu durum gençlerin ve aşırı olmasa da yetişkinlerin evde oturduğu yerde, çarşıda, okulda ders esnasında, seyahatte, partide hatta tuvalette bile Facebook'tan kopmamasına ortam hazırlamıştır. Bu atmosferde gerek toplumsal ilişkiler gerekse aile içi iletişimde sanal âlemin içinden kopamayan bireyler gerçek yaşamsal ilişkilerini aksatma yönünde sıkıntıya girmektedir.

Sosyal medya ve aile içi iletişim bağlamında odaklandığımız temel nokta Facebook'ta geçirilen sürenin, zaten kısıtlı olan ailenin birlikte geçirebileceği zaman dilimlerini azaltmasıdır. İnternette sosyalleşme için harcanan vaktin aslında insan ilişkileri açısından daha önemli olan yüz yüze açık iletişim için ayrılacak zamanı çalması Facebook'un aile içi iletişimi üzerindeki etkisinin temel unsurudur (Uçar, 2012: 11). Neredeyse sadece akşam vakitleri bir arada olan aile üyelerinin, o zaman dilimini de sosyal medyada geçirmesi aile içi iletişim açısından büyük sorun teşkil etmektedir. Gençlerin odalarına çekilip sosyal medya hesaplarında dolaşmaları ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Aile üyeleri ile birlikteyken sosyal medyaya bağlanma durumu üyeler arası açık iletişimi sekteye uğratacağı için aile içi iletişimi olumsuz etkilemektedir. Sanal âlemde gezinen bireyin dikkati o yöne kayacağı için etrafında olan bitenden kendini soyutlayacaktır. Bu nedenle ister anne-baba ister çocuk olsun aile üyeleri bir aradayken sosyal medyaya girme sıklığını ve süresini azaltmalıdır.

Sosyal Medyanın Bireylerin Sosyalleşmelerine Etkileri: Bireylerin sosyalleşmesi, içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olarak rollerini almalarıyla, toplumun egemen kurallarını benimsemeleri ve uygulamalarıyla başlamaktadır. Ancak bu başlangıç ilk olarak aile kurumuyla daha sonraları ise okul, akran grupları, yönetsel birimler, dernekler, komşu kümeleri gibi gruplarla devam etmektedir. Çünkü toplum, bu etmenlerin tamamından oluşan bir olgudur. Yapılan araştırmalarda çoğu toplum bilimci sosyalleşmenin etmenleri konusunda birincil ve ikincil kümeler olarak ayırtırmaya gitmiştir (Aziz, 1982: 38).

Bireyin toplumsallaşmanın birincil kümelerin başında aile, akran grupları, arkadaş grupları, oyun kümeleri, okul gibi topluluklar yer almaktadır. Toplumsallaşmanın ikincil kümelerinde göze çarpan temel hususlara baktığımızda ise birincil kümelere göre daha uzak, daha resmi, daha az duygusal ve daha az kişiselliğin olduğunu görmekteyiz. İkincil kümelerinde ilişkiler oldukça kısa sürelidir. Birincil kümeler seçilmiş ve ayırtırılmış bireylerden oluşup az sayıda kişilerden oluşurken, ikincil kümelere sayıca fazlalık söz konusudur (Aziz, 1982: 41). Birincil kümelere devamlı zaman geçirilen bireyler bulunmaktadır. Birincil kümelere göre ikincil kümelere bulunan kişiler daha az zaman geçirdiğimiz bireyler olarak nitelendirebiliriz.

Bunların dışında farklı olarak ele alınması gereken küme kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının 20. yüzyıldan itibaren toplumsallaşma üzerinde ciddi etkisi söz konusudur. Burada önemli olan nokta kitle iletişim araçlarının yaş ya da dönem fark etmeksizin tüm bireyleri etkileme kapasitesine sahip olmasıdır. Kitle iletişim araçlarında, birincil kümelerde görülen yüz yüze ilişki olması durumunun farklı bir versiyonu görülmektedir. Kitle iletişim araçlarında iletişim tek yönlüdür. Buradaki ilişkinin sıklığı ve süresi ise bireylerin denetimindedir. Kitle iletişim araçlarından radyo, televizyon, gazete, dergi vb. ikincil kümelerin kişisellik eksikliğini gidermek için kullanılmaktadır. Ancak bu açıdan da tek yönlü bir iletişim olduğu için bireyin sağlıklı toplumsallaşmasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle de kitle iletişim araçları sadece bireyin toplumsallaşmasına yardımcı bir unsur olmaktadır (Aziz, 1982: 42-43). Kitle iletişim araçları kişinin sosyalleşmesinde önemli bir rolü yoktur.

Aziz'in 1982 yılında bireyin toplumsallaşmasında birincil ve ikincil küme ayrıca kitle iletişim araçlarının etkilerinden bahsetmesi çok doğaldır. Yalnız bugünün şartları açısından değerlendirme yapacak olursak bireylerin toplumsallaşmasında son dönemlerde bağımlılığa doğru sürüklenmekte olduğumuz sosyal medya araçlarının da ele alınması gerekmektedir.

Bir iletişim aracı olarak internet, artık diğer medya araçlarının yerini almış durumdadır. İnsanlar internetten mesajlaşma, gazete okuma ve TV izleme gibi imkânlara sahiptir. Ayrıca yüz yüze görüşme formatından uzak, sanal bir etkileşim olduğu için oldukça esnek bir ortam yaratmaktadır. Bu esneklik ve internetin diğer medya araçlarının işlevlerini kapsayıcı özelliği sayesinde kullanıcılar için çevrimiçi iletişim, daha cazip hale gelmektedir. Bu durum insanların iletişim kurma ve sosyalleşme formatında değişime neden olmaktadır (Livinstone, 2011: 23). İnternet erişiminin kolaylığı kitap okuma, dizi izleme ya da herhangi bir bilgiye kolay bir biçimde erişim imkânı sunmaktadır. Günümüzde neredeyse çoğu bilgilere istediğim zaman rahatlıkla internet aracılığıyla erişmek mümkündür. Ama bu erişim kolaylığı asosyalleşmeyi de yanında getirmektedir.

Günümüzde bilgisayar ve internet kullanımı oldukça yaygındır. İnternetin çeşitli amaçlarla kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bir sanal dünya âleminin ortaya çıkışı söz konusu olmuştur. Geline son noktada sanal âlemin en popüler unsurunun Facebook olduğunu görmekteyiz. İnsanların 2003 yılında tanışmış olduğu bu sosyal paylaşım sitesiyle Facebook ağı içerisinde bir sosyallik alanı oluşturmuşlardır. Toplumsal paylaşım sitesi misyonuyla ortaya çıkan Facebook'ta çoğu zaman sanal dünya ile gerçek dünya arasındaki sınırın belirsizleştiğini, Facebook'ta arkadaş bulma, siyasi ve sosyal düşünceler üzerine tartışma, fikir alış verişinde bulunma, Facebook aracılığıyla tanışma ve tanışık olanlarında iletişimini pekiştirerek evlenmeleri gibi ciddi kararların da alındığını görmekteyiz. Yani Facebook kullanıcıları gerçek hayattaki aktivitelerinin büyük bir çoğunluğunu artık sanal ortamda da gerçekleştirebilme imkânına sahiptir.

Konuşan, iletişim kuran, aktaran insanlar teknolojinin toplumsal hayatta kullanımını bir hobiden çok, ihtiyaç haline getirmişlerdir. Ancak buradaki iletişimin aşırılığa kaçmasından dolayı yüz yüze iletişim yetersiz kalmaktadır. Burada anlatılmak istenen, yüz yüze iletişimin öneminin ya da gerçekliğinin azalması değildir. Sadece insanlar iletişim kurmada daha kolaya kaçmaya çalışırken, sosyal medya iletişimini gereğinden fazla hayata sokmaktadır. Bir açıdan amaçlanan şey iletişim pratikliğiyle denge kurulamadığı için vazgeçilmez iletişim yoluna dönüşmüştür. Bu nedenle beden dili, jest ve mimiklerle daha ikna edici olan yüz yüze iletişim yerini soyut, duygudan yoksun ve güven teması eksik olan sosyal medyaya bırakmıştır (www.kulturmafyasi.com, 2012). Sosyal medya aracılığı ile kurulan iletişim de yanlış anlamalara açık bir iletişim şeklidir. Çünkü mimik ve beden dili görülmediği için farklı anlaşılmalara çok açıktır.

“Sistem insanı insana, yaşama yabancılaştırırken, aynı zamanda onu yalnızlaştırıyor. Tek başına bırakılan insanı, evlere, apartmanlara, iş yerlerine hapsediyor. Yüz binler, milyonlar içinde yalnız, yabancı ve sadece tüketen bir insan kişiliği yaratan sistem, sonra da sanal bir dünyayı çözüm olarak insanların önüne koyuyor. "Sosyal ağ" dedikleri bu sanal dünya, insanı bireyselleştiren, yalnızlaştıran dünyasında bir kurtarıcı gibi sunuluyor. Yalnızlaştırılan, insana, insani değerlere, insan ilişkilerine yabancılaştırılan milyonlarca insan için suni çözümler üretilerek, insanlara sanal bir dünya sunulmaktadır. Günlük yaşamda, apartmanındaki, sokağındaki, işyerindeki, okulundaki insanlardan uzak duran, onları tanımak için çaba harcamayan milyonlarca insan bilgisayar dünyasının beyaz camından "arkadaşlıklar" kurmaya çalışıyor. Sohbet grupları oluşturuyorlar. Saatlerini, günlerini harcadığı bu suni ilişkide, yüz yüze ilişki,

günlük yaşamın paylaşılması yoktur. Magazin vardır, boş sohbetler vardır, vakit öldürme vardır”(Uçar, 2012: 27). Facebook üzerine Uçar’ın yorumlarında dikkatimizi çeken durum insanların sosyalleşmeye giderken aslında ne kadar fazla bireyselleştiği gerçeğidir. Önceden buyana yüz yüze bir arada gerçekleşen muhabbet ortamları giderek kaybolmaktadır ve bunun yerini internet iletişim araçları almaktadır.

SOSYAL MEDYANIN AİLE BİREYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Aile içi iletişim ya da iletişimin her biçiminde, her şeyden önce iletişim kuracak bireylerin birbirlerine yeterli zaman ayırması gerekmektedir. Ancak yaşanan toplum ve teknolojik değişimler, yoğunlaşan iş yaşantıları nedeniyle günümüzde aile üyelerinin birbirlerine zaman ayırmakta zorlandıkları görülmektedir. Çağdaş kent ailesi, boş zamanların birlikte değerlendirilmesi yönünden önemini kaybetmiştir. Ailenin boş zamanları birlikte değerlendirme işlevi, aile dışına kaymıştır. Günümüzde bu işlevi artık başka unsurlar yerine getirmektedir. Türkiye’de özellikle gençlerin boş zamanını değerlendirme faaliyetleri daha çok pasif halde gerçekleşmektedir (Öksüz, 2012: 23). Bu pasif aktivitelerin başında da internette vakit geçirme gelmektedir. Sosyalleşme yönünde hiçbir faaliyet göstermemektedir. Gençlerin büyük bir kısmı sosyal medya araçlarını sosyalleşme olarak görmektedir. Toplumumuzda gençlerin yarısı boş zaman değerlendirme etkinliği olarak bilgisayar ve internet kullanmaktadır. Gençler kendi odalarında yalnız bir şekilde, internetin başında vakit geçirdikleri için başka sosyal aktivitelerden ve arkadaşlık ilişkileri kurmaktan uzak kalmışlardır. Gençler ve çocuklarda TV izleme, spor yapma, arkadaşlarla zaman geçirme gibi faaliyetlerin yerini internet almıştır. Bu durumu daha da kötüleştiren ise ebeveynlerin bu boş zamanın ayrı geçirilmesi durumunun farkındalığının bulunmamasıdır (Aslan ve Cansever, 2012: 31). Çünkü artık ebeveynler de boş zamanlarını değerlendirirken internet kullanmaya başlamışlardır. Bundan dolayı boş zamanlarının ayrı geçirildiğinin farkına varılmamaktadır.

Facebook kullanıcılarının çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır. Facebook kullanımı zamanla bağımlılık haline gelmişse bağımlıların sosyal ilişkileri ciddi derecede zayıflamaya başlamakta, aileleriyle, arkadaşlarıyla, iş yerinde ya da okulda problemler yaşamaktadır. Kişi aşırı Facebook kullanıcısı olmuş ise davranışlarında başkalarının onay ya da reddine muhtaçlık, özgüven yoksunluğunda artış gözlenmekte ve fark edilme ihtiyacını zirvede yaşıyor demektir (Harzadın, 2012). Bu nedenle gerçek hayatta attıkları her adımı Facebook’ta paylaşma ihtiyacı hissetmekte ve üzerine dikkat çekmeye çalışarak ilgi odağı olmak istemektedir. Bu durum da kullanıcıyı narsist bir eğilime sürüklemekte zamanla gerçek yaşamındaki sosyal iletişim becerisini kaybetmektedir. Birey sosyal medya hesaplarından yaptığı paylaşıma beğeni ya da yorum gelmesi onu mutlu etmektedir. Bu şekilde fark edildiğini düşünmektedir.

Facebook insanların zamanının büyük kısmını ele geçirebilmektedir. Bireylerin çoğu Facebook’u açarken “iki dakika bakıp çıkayım bildirim/mesaj/beğeni var mı?” mantığıyla düşünmekte ancak en az bir saatini burada farkına varmadan harcamaktadır. Eskiden insanlar bilgisayar başında bu kadar vakit geçirmezken günümüzde Facebook’a giriş yapıldığında zaman kaybı başlamaktadır. Kim kiminle ne yapmış, hangi fotoğrafları çekilmiş, nerelere girmiş, kiminle ilişkisi var derken zaman hızla yok olmaktadır. Bu durumlar insanlarda o kadar bağımlılık yapmış ki kişi Facebook’ta bulunmazken hayattan geri kaldığını düşünmekte ve her gün bir defa muhakkak Facebook sayfasını kontrol etmektedir. Ayrıca Facebook hesabını donduranların çoğunun tekrar aktifleştirmesi de Facebook’un ne denli bağımlılık oluşturduğunun göstergesidir (www.rooteto.com, 2013). Günümüzde ilişkilerin çoğu sosyal medya hesapları üzerinde yaşanmaktadır. Sosyal medyanın duygusal ilişkileri bitirici rolü de büyüktür.

Sosyal Medyanın Çocuklar Üzerinde Etkisi: Dünyada gelişmiş ülkelerde bilgisayarda oyun oynama ve çalışma noktasında her zamankinden daha fazla zaman harcamaktadır. 2000 yılının son çeyreğinden bu yana okullarda internet erişimi hızla artmıştır ve bu dönemde internet 8,6 milyona ulaşmıştır. Bu durum, çocukların internet kullanımını endişe verici boyutlara ulaştırmıştır (Livingstone ve Bouill, 2011: 3). Çocuk ve gençlerde internet bağımlılığının en sık görülen alanlarından biri oyun bağımlılığıdır. Çevrimiçi katılımla birçok kişi birlikte internet üzerinden oyun oynayabilmektedir. Oyun bağımlılığı günümüzde öyle bir boyutta gelmiştir ki artık internet bağımlılığının bir alt dalı olarak değil başlı başına bir alan olarak değerlendirilmektedir (Tunalıoğlu, 2013). Çevrimiçi oyun oynama bağımlılığı ilkökul çağına kadar düşmüştür. Yani yediden yetmişe nerdeyse tüm yaşlarda oyun bağımlılığı bulunmaktadır ve buda çocukların ve gençlerin boş zamanlarını doldurmak için bir araç olarak görülmektedir.

Teknoloji çağındaki nesil ile geleneksel dönemdeki nesil arasında önemli farklar söz konusudur. Geleneksel dönemde çocukların oyunları ve oyuncakları teknolojik cihazlar değildi. Çocukları sokakta arkadaş gruplarıyla çeşitli oyunlar oynayarak vakit geçiriyorlardı. Teknoloji çağının başlamasıyla ilerleyen dönemlerde çocuklar atari salonlarında ya da evdeki bugüne göre basit kalan cihazlarla vakit geçirmeye başladılar. Günümüzde ise durum bambaşka bir görünüm almıştır. Artık ailede herhangi birinde akıllı telefon bulunması internet ve sosyal medyanın her an yanınızda olması, hayatınızı ve sosyalliğinizi yakından etkiliyor olması demektir. Artık bireyler mobil cihazlarıyla bütünleşmiş bir şekilde her an sanal âlemde bulunma çabasındadır. Özellikle gençlerde bu durum hat safhaya çıkmış bulunmaktadır (Negiş, 2011). Gençler akıllı telefonlar aracılığıyla yer bildirimini, sosyal medya hesaplarından fotoğraf paylaşımı yaparak sanal âlemde bulunma gayreti göstermektedirler. Her an her yerde akıllı telefonlarla bir bütün olarak yaşama gayretindedirler.

Aşırı internet kullanımı modern yaşamın getirisi olarak kaçınılmaz bir problemdir. Tüm zamanını ekran başında geçiren çocuklar gelişimsel ve psikolojik açıdan bazı sıkıntılara maruz kalmaktadır. Sosyal medya bireylere her ne kadar sosyalleşme imkânı sunsa da genel anlamda bireyselliğe ve yalnızlığa mahkûm etmektedir. Bu nedenler ebeveynlere düşen görev ve sorumluluk ekran bağımlılığını yok etmek için çocuğu arkadaşlarıyla yüz yüze iletişime ve fiziksel aktivitelere teşvik etmesidir (Tunalıoğlu, 2013). Aynı zamanda ebeveynler kendileri de bu noktada çocuklarına örnek olmalı, çocuk için özel vakit ayırıp birlikte zaman geçirmeye özen göstermelidir. Sürekli zamanının ekran başında geçiren çocuklarda hayal gücü gelişmemektedir. Yaratıcı oyuncularda başarılı olmayacakları için televizyon izleme ya da akıllı telefonlarda oyun oynamaya eğilimi oluşacaktır.

Sanal âlemde kurulan iletişim gerçek hayattaki iletişime göre daha rahat ve kolay bir biçimde gerçekleşmektedir. Ancak burada altı çizilmesi gereken kısım sanal âlemde sosyallığe koşularken fiziksel anlamda bireyselleşmenin fazlalığıdır. Sanal âlemde yalnız değilim düşüncesi bireyi her ne kadar tatmin ediyor görünse de hem fizyolojik hem psikolojik ciddi olumsuzluklara yol açtığı göz ardı edilmemelidir. Çünkü bireylerin toplumsal ilişkilerini sadece ekran aracılığıyla devam ettirmesi mümkün değildir. Bu durum bir müddet sonra çölde görülen serap gibi anlamsızlaşmaya başlayacaktır.

Sosyal Medya Kullanımın Ebeveynler Üzerindeki Etkisi: Günümüz bilgi toplumunda internet ve sosyal medya, sosyal ve kültürel boyutları olan bir araçtır. Bilgisayar kullanımı ve internet, toplumun mevcut sosyal yapısını ve insan ilişkilerini değiştiren bir potansiyele sahiptir. Jakob Nielsen'in 2000 yılında yapmış olduğu bir araştırmada, bireylerin internette geçirdiği zamanın diğer bireylerle iletişim kurmada geçirdikleri zamandan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Demir, 2006: 8-10).

İnternet kullanımıyla paralel seviyede artan sosyal medya kullanımına baktığımızda Sosyal Medya üye sayısı ciddi rakamlara ulaşmıştır. Bir sosyal ağ sitesi olan Facebook günümüzde sadece gençlerin kapladığı bir sosyal medya alanı olmaktan öteye geçmiştir. Çıkışında sadece Harvard Üniversitesi gençlerine yönelik olan bu toplumsal paylaşım aracı artık her yaş, meslek ve statüden insanı içinde barındıran bir mecra haline gelmiştir. Facebook toplumsal hayatta ve bireysel günlük yaşamımızda ciddi anlamda fazla yer tutmaya başlamıştır. Bu durum artık sadece çocuklar ya da gençler üzerinde sınırlı kalmayıp ebeveynleri de içine dâhil etmiştir.

Sosyal Medyada zaman geçirmek, farklı etkinliklere ayrılan zamanı azalttığı için insanların yaşamları üzerinde olumlu etkilerinin yanında zaman katili olarak ve insanların yüz yüze iletişim kabiliyetlerini köreltme etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Facebook çıkışından sonra eğlenceli ortamı sayesinde binlerce insan arasında hızlıca yayılmıştır. Ancak geline noktaya kadar meydana çıkardığı olumsuz etkiler nedeniyle de bilim adamlarının araştırma için odaklandığı alan haline gelmiştir. Bu konuda yapılan kapsamlı bir çalışma 500 milyonu aşkın insanın günün büyük bir bölümünü Facebook'ta geçirdiğini saptamıştır. Kanada York Üniversitesinin yaptığı araştırmada ise Facebook'u aşırı kullananlarının narsist eğilim gösterdiği ortaya çıkmıştır (Sinanoğlu, 2010: 3) İnsanların çoğunun facebook üzerinden oyun oynayarak ya da arkadaş profillerini ziyaret ederek boş zamanlarını geçirdikleri bir gerçektir.

METODOLOJİ

Günümüzün teknolojik yeniliklerinden en fazla etkilenen kitle çocuklar ve gençlerdir. Giderek artan iletişimsel kolaylıklar kilometrelerin önemini kaybettirmiş gibi görünmektedir. Bu sınırsız gelişmelerden çocuklar ve gençler ne kadar memnun görünseler de onlar üzerinde bu durumun perde arkası etkileri çok

olumlu olmamaktadır. Tam anlamıyla sosyal paylaşım ağlarındaki paylaşımların öznesi olan çocuklar için durum giderek kötüye gitmektedir. Geleneksel dönemde çocuklar sokakta oyun oynar, mahalle maçları yapar, akşam komşu misafirliğine giderken şimdi Facebook'ta sanal çiftlik, sanal arkadaşlıklar, sanal oyunlar ve sanal muhabbetlerle vakit geçirmekte ve toplumda ekrana bağımlı bir nesil yetişmektedir (Uçar, 2012: 12). Bu durumda çocukların sosyalliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukların ve gençlerin bu durumdan dolayı kendilerine olan güvenleri azalmış, sevilme, dalga geçilme korkusu yaşamaya başlamışlar ve mutsuz bir nesil yetişmektedir.

Hollandalı psikolog Paul Kirschner yaptığı araştırmada ders çalışma esnasında Facebook sayfasını açık tutan öğrencilerin başarı oranının düştüğünü saptamıştır. Facebook kullanıcısı olan ile kullanıcı olmayan öğrencilerin başarıları arasında ciddi fark gözlenmiştir. Öğrencilerin savunma olarak "arada bakıp çıkıyorum" mazereti hiçbir geçerlilik taşımamaktadır (Sinanoğlu, 2013). Bu başarısızlığın temel sebebi Facebook'un aşırı dikkat dağıtmasıdır. Çocuğun Facebook üzerine yoğunlaşan dikkati dersine vermesi gereken ilgiye engel olmaktadır. Bu durum kitap, gazete, dergi vb. okurken de geçerlidir. Akıllı telefonlara gelen her bildirim ya da etkileşim dikkat dağıtmaktadır.

Education Patabase Online tarafından yayınlanan bir infografikte Facebook'u özellikle annelerin çocuklarını izlemek için ve onları korkutmak için kullandıkları ifade edilmiştir. Ebeveynlerin %42'si her gün, %31'i de haftada 4-5 defa çocuklarının profillerine bakmaktadırlar. Aynı zamanda ebeveynler sadece çocukların profillerine bakmakla kalmayıp çocukların sayfalarında yaptıkları yorumlarıyla da çocuklarını tedirgin etmektedirler. Öyle ki her üç çocuktan biri ebeveynlerinin yorumları yüzünden rahatsızlık duyduklarını belirtmiş, %30'luk kısım ise ellerinden gelse ebeveynlerini arkadaş listesinden sileceklerini dile getirmiştir (Atasoy, 2013). Bu durumda ebeveynlerin Facebook kullanmak istemeyen kitlenin de sırf çocuğunun özetim ve denetimini sağlamak amacıyla Facebook'a üye olduğunu söyleyebilmekteyiz. Facebook uygulaması üzerinden çocuklarının arkadaşlarını da erişilebilir ya da onlarla da arkadaşlık kurulabilir. Bu durum da çocukları bir hayli rahatsız etmektedir.

Facebook kullanımının ebeveynlere etkisi bir anlamda çocuklarını gözetleme kolaylığı sunmasıdır. Onlineschools tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin %55'inin Facebook üzerinden çocuğunu gözetlediği ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin %41'i bu gözetlemeyi çocukların durum güncellemelerinden, %29'u fotoğraf etiketlenmelerinden yapmaktadır. Yalnız Facebook kullanımının ebeveynlere etkisi sadece çocuklarını takip etme noktasında değildir. Ebeveynler bunun yanında Facebook'u kişisel olarak kullanmaktan zevk aldıkları için de kullanmaktadır (www.on5yirmi5.com, 2013). Bu durumda Facebook kullanımının çocuklar kadar ebeveynleri de etkisi altında bıraktığı görülmektedir. Fakat bağımlı olarak sosyal medya kullanmanın çocuklara olan etkisinden ebeveynlere olan etkisi farklıdır.

Sosyal Medya Ağlarının etkisi gençler üzerinde sosyal ilişkilerin bozulması yönünde olmakta ancak ebeveynlerde bu durum çiftlerin boşanma yüzdesini artırıcı yönde etki etmektedir. Bazen evli bireyler eşlerinden çok eşlerinin eskiden birlikte olduğu kişileri takip etmektedirler. Özellikle genç kadınlar arasında Sosyal Medya bağımlılığı daha hızlı artmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre kadınların üçte biri banyodan önce Sosyal Medya Ağ sayfasını kontrol ettiğini belirtmiştir. %50'si ise tanımadıkları kişileri arkadaş olarak eklemekte bir sakıncanın olmadığını ifade etmiştir. Bu durum da eşler arasındaki güven problemini ortaya çıkararak tartışmalara neden olabilmektedir. Ayrıca sürekli sanal âlemde sosyalleşmeye çalışan bireyler eşini ve çocuklarını da ihmal edebilmektedir (Harzadın, 2012: 4). Sanal âlemde tanımadığı kişiler yeni arkadaşlıklar edinmek için etkileşim içerisinde olmak evliliklere zarar vermektedir. Günümüzde sosyal medyadan dolayı boşanmalar artmıştır. Duygusal anlamdaki birlikteliklere de sosyal medya zarar vermektedir.

Aşağıda gösterilen tabloda dört kişilik bir çekirdek ailenin, haftanın belirli günlerinde günün 17.00 ve 24.00 saat dilimleri arasında facebook, twitter, oyun, TV, iletişim olarak hangilerine ne kadar zaman ayırdıkları ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Ailedeki bireylerin yaşları sırasıyla; baba (Ali) 43, anne (Ayla) 40, büyük çocuk (Eylül) 16, küçük çocuk (Derin) 9 yaşındadır.

Tablo 1. Aile Bireylerinin Haftanın Belirli Gün ve Saatlerinde Facebook, Twitter, Oyun, TV ve İletişime Ayırdıkları Zamanlar

	PAZARTESİ				ÇARŞAMBA				CUMA			
	Ali	Ayla	Eylül	Derin	Ali	Ayla	Eylül	Derin	Ali	Ayla	Eylül	Derin
Facebook	17.30-18.30	19.30-21.00	19.00-20.30	-	19.30-21.00	19.30-21.00	19.30-21.00	-	19.30-20.30	19.00-20.00	17.00-18.30	-
Twitter	-	-	17.00-18.30	-	-	-	21.00-22.00	-	-	-	19.00-20.00	-
Oyun	19.00-20.00	-	20.30-21.00	17.00-18.30	19.00-19.30	-	19.00-19.30	17.00-18.00 ve 19.00-20.00	19.00-19.30	17.00-18.30	20.00-21.00	17.00-18.30 ve 19.00-21.00
TV	20.00-23.00	21.00-23.00	21.00-23.00	19.00-22.00	17.00-18.30 ve 21.00-23.00	21.00-23.00	22.00-23.00	20.00-22.00	20.30-23.00	20.00-23.00	21.00-24.00	21.00-23.00
İletişim	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00	18.30-19.00	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00	18.30-19.00	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00 ve 23.00-24.00	18.30-19.00	18.30-19.00

SONUÇ

Bilgisayar ve internet kullanımı geniş bir kullanıcı kitlesine sahip olmakla birlikte çoğunluğu gençler ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu nedenle internet kullanımında ailelerin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi konularına odaklanmak gerekmektedir (Demir, 2006: 19). Sosyal medya ya da internet kullanımından dolayı aile üyelerine zaman ayırmama durumu ortadan kaldırılması için bu çok önemli bir konudur.

Günümüzde gelişen teknoloji ve erişimim kolay olmasından dolayı internet ve sosyal medya kullanımı gün geçtikçe çoğalmaktadır. Modern çağın getirmiş olduğu bu yenilikler, aile içi iletişimi, akran iletişimini ve ebeveyn- çocuk iletişimine zarar vermektedir. İnternet ve özellikle sosyal medya kullanımı insanların zamanının büyük bir kısmını ele geçirmektedir.

Birey kendini sanal ortamda özgüven açısından daha rahat hissetmektedir. Sosyal çevresinde az arkadaşı olan ya da sosyal çevre edinmeyen çocuklar ve gençler sosyal paylaşım sitelerinde tanışık olduğu olmadığı herkesi arkadaşı olarak ekleyerek psikolojik olarak tatmin olmaktadır. Nitekim uzmanlar da sosyal paylaşım ağlarında fazla zaman harcayan çocuk ve gençlerin içine kapanık, özgüveni düşük, alıngan, utangaç, sosyal ilişkileri zayıf, iletişim becerilerinden yoksun karakterde olduklarını belirtmektedir (Uçar, 2012: 13). Sosyal medya kullanıma çocuklar ve gençler üzerinden baktığımızda, ders ve akademik başarılarında da düşüş olduğu belirtilmektedir. İletişim becerisi ve özgüveni düşük çocuklarda sosyal medya kullanım oranı daha fazladır.

Sosyal medya kullanımının etkisi çocuklar ve gençler için toplumsal ilişkilerin zarar görmesi yönünde olsa da ebeveynlerde bu durum daha farklıdır. Eşler arasında sosyal medyanın etkisi boşanma yüzdesini yükseltici yönde etki etmektedir. Eşlerin sosyal medya kaynaklı birbirlerine ayrılan zamanın kısalması, sosyal medyada yapılan paylaşım, beğeni, etkileşim vb. durumlar zaman zaman tartışmalara sebep olmakta hatta bu tartışmaların sonucunda boşanma durumuna kadar gidilebilmektedir.

Sosyal medyada etkileşim, internet ortamında kişilerin bilgi alışverişine devam etmesi durumudur. Dijital ortamda bireyler katılımcı olarak birbirlerini etkilemektedirler. Bireyler sosyal medyada paylaşılan içeriklere yorum yazmakta, farklı veri girişleri yapmakta, böylelikle bilgi web ormanındaki bilgilerin anlamını zenginleştirmektedir (Yengin, 2012: 85). Ama bu etkileşimler gençler ve çocuklarda farklı ebeveynlerde farklı sonuçlar doğurmaktadır. Gençlerde duygusal anlamda olan ilişkilerde tartışmalara,

anne-babalarda ise bu etkileşimler sonucunda kıskançlık durumuna ve bazen de boşanmalara sebep olabilmektedir.

Normal hayatta insanların aldatma ortamı sosyal medya ortamında olduğu kadar kolay olmadığı için önceki yıllara göre sanal âlemde başlayan ilişkilerin gerçek hayata yansmasıyla aldatma oranlarında artış yaşanmıştır. Burada belirtmemiz gereken önemli bir konu eşlerin aldatışında tek etkenin sosyal medya olmadığıdır. Bu konularla ilgili olarak Facebook, hâlihazırda eşiyile mutlu olmayan bireyin içinde bulunan aldatma dürtüsünü rahatça uygulamaya geçebileceği bir saha olarak ve aralarında güven problemi olan eşlerin bu şüphelerini daha fazla tahrik eden etken olarak tehlikeli görülmelidir.

Sosyal medya kullanımı gençler ve çocuklar arasında daha yaygın olduğundan, sosyal medyanın belki de en tehlikeli durumu cinsel istismardır. 11-18 yaş aralığında olan çocuklar; tehlikenin nereden geleceğini bilemeyen, hiç tanımadığı insanlara bile güvenecek yaşta olan bu çocuklara sosyal medya açık bir tuzak durumuna dönüşmüştür. Normalde çoğu ebeveyn çocuğunun kimlerle arkadaşlık ettiği hakkında genel anlamda bilgi sahibi olurken sosyal medya (Facebook) nedeniyle ebeveynlerin denetimi ciddi derecede azalmıştır. Günlük yaşantısında küçük yaşlardaki çocuklar için kurulması mümkün olmayan gönül ilişkilerinin oluşumu sosyal medya aracılığıyla kolay ve cazip duruma gelmesi, gizli olması ve esnek olması gibi faktörler nedeniyle çocukların art niyetli kişiler tarafından kandırılmaları daha da kolaylaşmaktadır.

KAYNAKÇA

- Andreassen, C.S (2012). *Development of a facebook addiction scale. Psychological Reports, 2012, 110, 2, 501-517.*
- Çam, E. & İşbulan, O. (2012). *A new addiction for teacher candidates: Social networks. The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET), 11 (3), 14-19.*
- La Barbera, D., La Paglia, F. & Valsavoia, R. (2009). *Social network and addiction. CyberPsychology & Behavior, 12, 628-629.*
- Usluel, Y. K. & Mazman, S. G. (2009). *Sosyal ağların benimsenmesi ölçeği. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 8 (15), 139-160.*
- Arabacı, N. (2011), "Ana-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) Geliştirilmesi ve Ana-Baba-Çocuk İletişiminin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Aslan, N. ve Cansever B. , (2012), "Ergenlerin Boş Zaman Değerlendirme Algısı", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:42, ss. 23-35.*
- Aspden, E., J. & Thorpe, L., P. (2009). *Where do you learn?: Tweeting to inform learning space development. Educause Quarterly, 32 (1).*
- Atasoy, B., (2013), "Ebeveynler ve Facebook", <http://sosyalmedya.co/ebeveynler-ve-facebook/>, (03.04.2013).
- Aziz, A., (1982), *Toplumsallaşma Ve Kitleli İletişim, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu, Ankara.*
- Baran, A. G., (2004), "Türkiye'de Aile İçi İletişim Ve İlişkileri Üzerine Bir Model Denemesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Ankara, Sayı:1, ss: 31-41.*
- Belin, M. N. & Yıldız, H. (2011). *Lise öğrencilerinin Facebook adlı sosyal paylaşım sitesini kullanma amaçları üzerine sosyolojik bir inceleme: Eskişehir Örneği. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/14/967997/dosyalar/2012_12/10032002_06.pdf web adresinden 12 Nisan 2015 tarihinde erişilmiştir.*
- Blake, B., Agarwal, N., Wigand, R.P. & Wood, J.D. (2010). *Twitter quo vadis: Is twitter bitter or are tweets sweet? Information technology: New generations. Third International Conference, 1257-1260.*
- Çam, E. & İşbulan, O. (2012). *A new addiction for teacher candidates: Social networks. The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET), 11 (3), 14-19.*
- Demir, E., (2006), "Birey ve Aile Yaşamına İlişkin Konularda İnternet Kullanımının Belirlenmesi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Demiray, U. (1994). *İletişimötesi İletişim. Eskişehir: Turkuaz Kitabevi.*
- Demircioğlu, H., Tezel, F. ve Günindi, Y., (2011), *Ana Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı:1, ss. 93-104, Erzincan.*

- Dönmezler, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim. Sistem Yayıncılık, İstanbul.*
- Ellison, N.B., Steinfield, C. & Lampe, C. (2007). *The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. Journal of Computer-Mediated Communication, 12, http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/ellison.html web adresinden 18 Ağustos 2011 tarihinde erişilmiştir.*
- Foursquare (2015). *Hakkında. https://tr.foursquare.com/about web adresinden 20 Nisan 2015 tarihinde erişilmiştir.*
- Greenhow, C. (2009). *Tapping the wealth of social networks for professional development. Learning & Leading with Technology, 36(8), 10-11.*
- Gürel, D. (2011). *Instagram nedir? Nasıl kullanılır? http://www.denizergurel.net/instagram-nedir-nasil-kullanilir/ web adresinden 20 Nisan 2015 tarihinde erişilmiştir.*
- Hacıfendi, Ş.I. (2010), "Sosyal Paylaşım Siteleri Üye Bağlılığı Üzerine Bir Araştırma", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:20, ss. 56-71.*
- Hazardın, T., (2012), "Facebook Bağlılığı", <http://www.dengeliyasam.net/dengeli-yasam/facebook-bagliligi>, (08.03.2013).
- Hazar, M. (2011). *Sosyal medya bağımlılığı: Bir alan çalışması. İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi, 32, 151-175.*
- Hortaçsu, N., (2004), *İnsan İlişkileri, İmge Kitabevi Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.*
- 221Kim, W., Jeong, O. R. & Lee, S. W. (2010). *On social web sites. Information Systems, 35(2), 215-236. (Liebert, 2011: 16*
- Livingstone, S. ve Bouil M.I, (2011), "Families And The Internet: An Observa People's İnternet Use"
- Negiş, D., (2011)"Dijital Çağda Ebeveynlik", <http://www.programlar.com/makale/dijital-cagda-ebeveynlik.65.5.1.html>, (30.04.2013). (Odabaşı ve diğerleri, 2012: 7).
- Öcel, N., (2002), *İletişim Ve Çocuk İletişim Ortamlarında Çocuk Reklam Etkileşimi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.*
- Öksüz, E., (2012), *Yüksek Öğretim Yurtlar Kurumu İle Özel Yurtlarda İkamet Eden Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi: Balıkesir İli Örneği, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.*
- Özgüven, İ. E., (2001), *Ailede İletişim Ve Yaşam, PDREM Yayıncılık, Ankara.*
- Özügürlü, K., (1996), *Evlilik Raporu, Altın Kitaplar Yayınevi, 3. Baskı, Ankara.*
- Preeti, M. (2009). *Use of social networking in a linguistically and culturally rich India. The International Information & Library Review, 41(3), 129-136.*
- Russell, B. , (2003), *Evlilik ve Ahlak, Gündüz, Işıtan, (çev.), Morpa Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.*
- Sinanoğlu, G., (2010), "Facebook Kullanımı ve Sakıncalarına Dair" ,<http://blog.milliyet.com.tr/facebook-kullanimi-ve-sakincalarina-dair---/Blog/?BlogNo=269020> (30.04.2013).
- Tunalıoğlu, Z., (2013), "İnternet Bağlılığı", <http://ebeveynlikakademisi.wordpress.com/2013/03/08/internet-bagimligi/>, (30.04.2013).
- Turgut, S. (2013). *Yeni medya. İstanbul: Destek Yayınları.*
- Uçar, C., (2012), "Sosyal Paylaşım Ağlarının Önemi ve İnsan Üzerindeki Etkileri", http://cucar.blogspot.com/2012/11/sosyal-paylasm-aglarnn-onemive-insan_7.html, (06.05.2013).
- Vural, Z. B. & Bat, M. (2010). *Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. Journal of Yaşar University, 20 (5), 3348-3382.*
- Wang, S. S., Moon, S., Kwon, K. H., Evans, C. A. & Stefanone, M. A. (2010). *Face off: Implications of visual cues on initiating friendship on facebook. Computers in Human Behaviour, 26(2), 226-234. www.kulturmafyasi.com, 2012 www.on5yirmi5.com, 2013 www.pclabs.com.tr, 2013 www.rooteto.com, 2013*
- Yavuzer, H., (2005), *Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 27. Baskı, İstanbul.*
- Yengin, D. (2012). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum. İstanbul: Derin Yayınları.*
- Yörükoğlu, A., (2000), *Gençlik Çağı, Özgür Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.*